

Методичний бюлетень
Березень 2016

**Формування соціальної
компетентності учнів на
уроках інформатики**

Глобальні зміни, що відбуваються у світі та українському суспільстві, об'єктивують проблеми, які безпосередньо пов'язані з формуванням соціального досвіду підлітків як активних суб'єктів оточуючого світу і власної долі. У зв'язку з цим у вихованні особистості важливим є розвиток таких якостей, як відповідальність, ініціативність, активність, вміння здійснювати правильний вибір і приймати відповідальні рішення, формування гуманістичних цінностей і соціально значущих компетентностей особистості. У методичному бюлетені «Формування соціальної компетентності на уроках інформатики» висвітлено деякі аспекти проблеми розвитку соціальної компетентності школярів.

Чим глибша прірва між різними типами знань, потрібними для життя, і тими, що подаються школою, тим менший вплив школи на майбутнє життя учнів.

Софія Русова

Такі об'єктивні чинники, як науково-технічний прогрес, інформаційні технології, соціально-економічні зміни, зміна ринку праці, прагнення України до інтеграції у світове, європейське співтовариство, геополітичні зміни в Європі, впливають на особистість і вимагають від неї здатності вчитись все життя, оновлювати свої знання, самовдосконалюватись, інтелектуально зростати.

Тому кожна людина повинна:

вміти:

- працювати незалежно;
- самостійно розподіляти свій час;
- організовувати свою роботу;
- користуватися джерелами інформації;
- вибирати необхідну інформацію.

мати:

- почуття відповідальності;
- позитивну мотивацію до діяльності.

В умовах розбудови української державності надзвичайно актуальною є проблема формування соціальної компетентності підлітків, що зумовлено пошуком оптимальних шляхів підготовки їх до самостійного життя.

Поняття “соціальна компетентність” є інтеграцією термінів “*compete*” (досконале володіння справою, знаннями) та “*socialis*” (суспільний, пов’язаний з життям та стосунками людей у суспільстві).

Залежно від галузі науки, в якій розглядається “соціальна компетентність”, зустрічаємо різні погляди на її трактування. Так, психологи (Д.Кун, В. Слот, Х.С панярд та ін.) роблять акцент на психологічних особливостях індивіда, педагоги (Д.Єгоров, В. Масленнікова, В. Цветков та ін.) – на міжособистісну взаємодію та відповідальність, соціологи (Е. Гіденс, Е.

Ісламгалієв та ін.) підкреслюють можливість впливу на широкий соціум, філософи (Н. Беденко, Л. Шабатура та ін.) виділяють адекватність стосовно соціальної дійсності. Низка науковців визначають соціальну компетентність як наявність упевненої поведінки, за якої навички в сфері відносин з людьми автоматизуються і дають можливість швидко змінювати свою поведінку в залежності від ситуації (Г. Сивкова), як результат особливого стилю впевненої поведінки (В. Ромек), як здатність людини брати на себе та виконувати різні соціальні ролі, вміння людини адаптуватися в різних ситуаціях, вільне володіння вербальними і невербальними засобами спілкування (Ю. Ємельянов).

Найбільш об'ємним та всебічним є визначення соціальної компетентності І. Зарубінської, яка розглядає її як «інтегровану характеристику особистості, сукупність певних якостей, здібностей, соціальних знань та вмінь, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань особистості, що надають можливість індивіду активно взаємодіяти із соціумом, налагоджувати контакти з різноманітними групами й індивідуумами, а також брати участь у соціально-значущих проектах і продуктивно виконувати різноманітні соціальні ролі».

Аналіз праць, присвячених розкриттю сутності поняття соціальної компетентності, дозволяє зробити висновок, що в сучасній вітчизняній науці немає єдиного тлумачення соціальної компетентності, коло її основних складових зазначено, але конкретно не визначене.

Зокрема, С. Макаров вважає, що зміст соціальної компетентності охоплюють взаємозв'язки знань, вмінь, навичок та досвіду. В особистісному аспекті соціальної компетентності є якістю, в якій, при усій цілісності, можна виявити окремі компоненти:

- 1) мотиваційно-особистісний компонент;
- 2) когнітивний компонент;
- 3) операційний компонент.

С. Нікітіна до двох перших компонентів додає комунікативно-діяльнісний та рефлексивний компоненти.

Дослідники В. Масленнікова та Л. Шабатура вирізняють дещо інші компоненти в змісті соціальної компетентності:

- 1) індивідуально-особистісний компонент;
- 2) соціологічний компонент;
- 3) життєво-футурологічний компонент.

Складовими соціальної компетентності науковець Л. Свірська визначає такі компоненти:

- 1) когнітивний компонент;
- 2) операційно-технологічний компонент;
- 3) мотиваційний компонент;
- 4) етичний компонент;
- 5) поведінковий компонент;
- 6) соціально-ціннісний компонент.

Структура соціальної компетентності розширюється та звужується залежно від поглядів дослідників щодо цієї категорії, серед авторів існують певні протиріччя щодо структурних компонентів соціальної компетентності. Але всі науковці вважають, що соціальна компетентність має три аспекти: інформаційний (когнітивний, знаннєвий); поведінковий (поведінка, вміння, навички); ціннісно-оцінний

Компоненти соціальної компетентності

№	КОМПОНЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	НАПРЯМИ НАБУТТЯ УЧНЯМИ ЗНАНЬ, УМІНЬ, НАВИЧОК, ЦІННОСТЕЙ ТА СТАВЛЕНЬ ОСОБИСТОСТІ
1	Когнітивний	Знання: <ul style="list-style-type: none">• про правила комунікації;• про суспільство та суспільні закони;• про процеси прийняття суспільних рішень;• про основи співпраці й спілкування з іншими та розв'язання конфліктних ситуацій.

2	Ціннісний	<p>Здатність:</p> <ul style="list-style-type: none"> • відчувати власну гідність, шанувати права людини; • до співробітництва; • визначати власну позицію; • до соціальної відповідальності; • бути принциповим; усвідомлювати потребу захищати права і власні інтереси, не порушуючи прав інших; • бути толерантним.
3	Поведінковий	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначати мету комунікації, застосовувати ефективні стратегії спілкування залежно від ситуації, емоційно налаштовуватися на спілкування з іншими; • продуктивно співпрацювати з різними партнерами, виконувати різні ролі в групі та команді; • застосовувати технології трансформації та конструктивного розв'язання конфліктів, досягати консенсусу, брати на себе відповідальність.

Шляхи формування соціальної компетентності

Доповнити вищеназвані методи можуть такі цікаві прийоми, як: «Снігова куля», «Ланцюжок», «Встанови відповідність» (додаток 1), «Знайди відмінність» (додаток 2), «Порожнє крісло», «Так—ні», «Шпаргалка», «Лови помилку» (додаток 3), «Мікрофон», «Незакінчене речення» (додаток 4), «Мозковий штурм», «Розтлумач інформацію» (додаток 5) тощо.

Соціальна компетентність формується, якщо регулярно ставити перед учнями проблемні запитання, для відповіді на які потрібно активізувати не лише здобуті знання, а й залучити власний життєвий досвід.

Під час обговорення на уроках якоїсь проблеми доцільно влаштовувати диспути, дискусії, проводити конференції, дебати. Ці форми організації навчального процесу дозволяють не лише обговорити важливі питання, вислухати думки всіх бажаних, а й прийняти групове рішення з одночасним тренуванням учасників у відповідних комунікативних вміннях та навичках (риториці, здатності працювати в команді, толерантності, навичках критичного та логічного мислення).

Ще одним ефективним методом формування соціальної компетентності є рольові ігри (додаток 6), моделювання подій і суспільних процесів (додаток 7). Гра — це одночасно й сукупність норм, що забезпечують стабільність буття, і школа соціалізації, готовність до непередбачуваних життєвих ситуацій. Саме ця особливість гри дає змогу дитині знайти спосіб поєднання емоційного та раціонального компонентів особистості, примирити тенденцію до самоствердження з тенденцією підкорення соціальним обмеженням.

Важливу роль у процесі формування соціальної компетентності учнів відіграють особисті якості педагога як активного партнера учнів у навчально-виховному процесі.

Формування соціальної компетентності дитини базується на таких особистісних утвореннях:

- мотивація досягнення;
- довільність;
- позитивне ставлення до себе;

- висока самооцінка;
- здатність до конструктивної поведінки у складних ситуаціях.

Слід пам'ятати: неможливо відокремити в чистому вигляді формування соціальної компетентності від формування будь-якої іншої компетентності.

Формування соціальної компетентності особистості – важлива передумова успішної соціалізації.

Список використаних джерел

1. Смагіна Т. М. Поняття та структура соціальної компетентності учнів.
Режим доступу <http://eprints.zu.edu.ua/>
2. <http://osvita.ua/>
3. <http://spilnota-inf.edukit.mk.ua/>

6 клас Тема: «Об'єкти та події».

«Снігова куля»

Учитель пропонує учням по черзі називати професії, які потребують обов'язкового володіння комп'ютером, повторюючи всі професії, названі попередніми учнями. (Наприклад, перший учень називає професію секретаря, другий — професію секретаря, діловода, третій — секретар, діловод, бібліотекар тощо.)

«Ланцюжок»

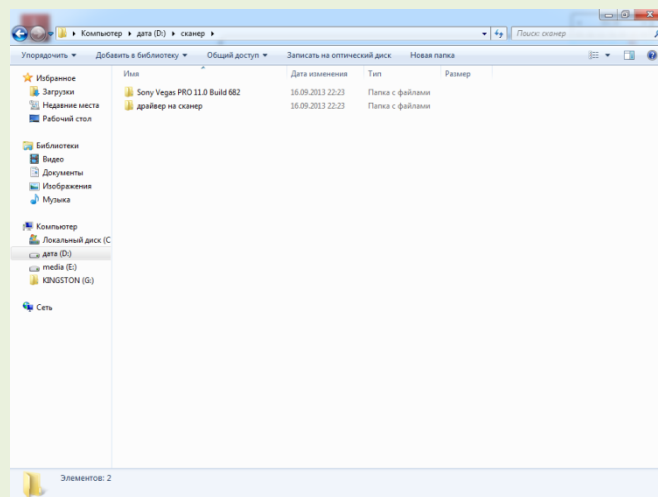
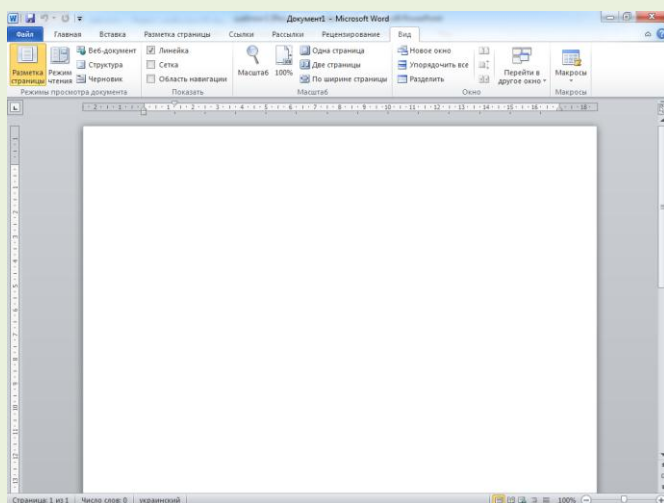
Учитель пропонує учням по черзі називати тип комп'ютерів. (Для довідок: стаціонарний комп'ютер, кишеньковий, портативний, планшет, комп'ютер із сенсорним екраном, ноутбук, нетбук.)

«Встанови відповідність»

Установіть відповідність, який тип комп'ютера доцільно обрати для кожної з названих професій.

6 клас Тема: «Текстовий процесор MS Word»

Порівняйте структуру наведених нижче вікон та назвіть спільні риси у структурі вікон та відмінні риси.

«Лови помилку»

- Діалогові вікна використовуються для роботи користувача з певною прикладною програмою. Діалогові вікна, як правило, містять стандартні елементи управління.

- Прапорець використовується для вибору параметрів або установки режимів роботи. Стан будь-якого прапорця *залежить* від стану інших, розташованих у цьому ж вікні. Радіокнопка – елемент, схожий на попередній, проте з даного списку можна вибрати *декілька* параметрів.
- У діалогових вікнах використовуються лише відкриті списки.

Додаток 4

Незакінчене речення

6 клас Тема: «Алгоритми і виконавці».

1. Послідовність виконуваних дій називають... (алгоритм).
2. Кожна окрема дія алгоритму — ... (команда).
3. Алгоритм, у якому команди виконуються послідовно, називають... (лінійним).
4. Запис алгоритму за допомогою геометричних фігур — ... (блок-схема).
5. Виконавцем алгоритму може бути... (людина або автоматичний пристрій, які розуміють і вміють точно виконувати команди алгоритмів).

Додаток 5

Розтлумач інформацію

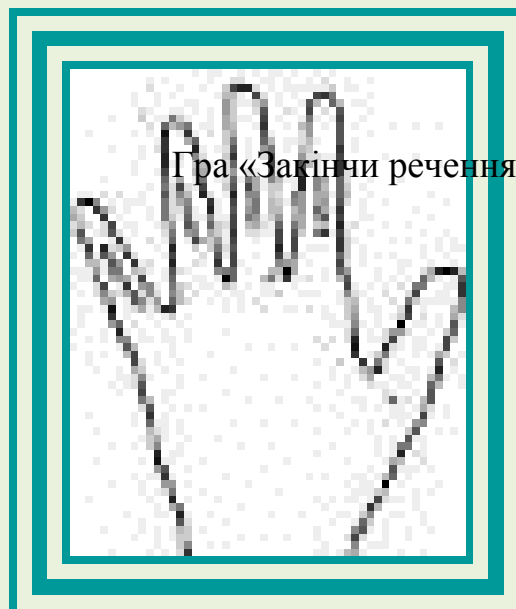
(3 клас Тема: Способи збирання, кодування, подання, зберігання та поширення інформації).

- Варіант відповіді: цей малюнок передає інформацію про дике плем'я і їх життя. Інформація передається за допомогою фотокартки.

- Варіант відповіді: на цьому малюнку зображена лічба на пальцях. Інформація передається за допомогою пальців руки.

- Варіант відповіді: цей малюнок передає інформацію про суму чисел 2 і 3. Інформація передається за допомогою чисел.

Рольова гра

На березі річки стоять Вовк, Коза, Капуста, а біля берега плаває дід у човні. Допоможи дідові перевезти всіх на другий берег. За один раз можна перевезти тільки одного «пасажира» і не можна залишати разом Вовка і Козу, Козу і Капусту. Описати відповідний алгоритм і виконати його.

1. «Телеграф»

Група поділяється на пари. Партнер А задумує слово (записує його на окремій картці) і вербально (жестами, мімікою) повідомляє його партнеру В. Партнер В висуває версії загаданого слова, його завдання – відгадати слово (прийняти повідомлення).

Завдання: обговорити багатоваріантність представлення повідомлень і важливість збігу інформації у відправника й у людини, що отримує інформацію.

2. «Спільна справа»

Група поділяється на трійки. Вводяться обмеження: партнер А нічого не бачить, партнер В – не чує, а партнер С – не говорить. Необхідно домовитись про здійснення спільної справи, наприклад про малювання ялинки.

Завдання: обговорити, як здійснюється обмін інформацією у разі неможливості використання єдиного способу передачі.

Синюхинобрідська ЗОШ І-ІІІ
ступенів Первомайської районної
ради Миколаївської області
<http://synbrid-school.edukit.mk.ua>

Відповідальний за випуск: Туров Г.І., учитель
фізики та інформатики